

Zorg voorbij de gebaande paden

Rituelen en complementaire zorg in de palliatieve fase

Karin Scheepstra
Palliatief verpleegkundige

Yvonne Hiemstra
Geestelijk verzorger

s'ichtpunt
Ruimte voor jouw levensvragen

Wat zijn rituelen?

- Rituelen zijn concrete, aandachtige handelingen die verwijzen naar een diepere betekenis, die niet altijd in woorden kan worden uitgedrukt.

- Rituelen zijn concrete, aandachtige handelingen die verwijzen naar een diepere betekenis, die niet altijd in woorden kan worden uitgedrukt.
- De symbolwaarde van rituelen vormt een *alternatieve* taal, die *raadselachtigheid* uitdrukt in een specifieke handeling waarbij plaatsen, voorwerpen, mensen en sfeer een rol spelen.

Geen cultuur zonder rituelen

- Het is een diep menselijke behoefte om belangrijke momenten in het leven te markeren
- Rituelen lijsten als het ware kostbare momenten in, om te benadrukken: hier gebeurt iets bijzonders
- Niet iedere routine is automatisch een ritueel. Bij een ritueel er is altijd een wat, waarom en hoe
- Er is een intentie en een vorm; deze moeten passend zijn!
- Een ritueel uitvoeren of ondergaan is balanceren tussen 'gewoon' en 'bijzonder' handelen

Wat doen rituelen?

- Een ritueel begint met het *vertragen van een gewone handeling*. Door te vertragen, ontstaat er tijd en ruimte om de handeling te laden met een bijzondere intentie. Zo krijgt de handeling betekenis
- Rituelen bieden steun en ze helpen om *overgangen, fases te markeren*. Ook in de palliatieve fase. Ze hebben dan ook een therapeutische waarde
- Rituelen bieden een *veilige inbedding* voor het beleven en uiten van emoties. Het zijn niet zomaar gebruiken, ze gaan ergens over. *Ze drukken iets wezenlijks uit*
- Rituelen tillen iets *boven het alledaagse en het achteloze uit*. *We markeren een moment, we maken het betekenisvol en **zacht***

Handleiding rituelen

- Laat je hoofd er buiten (probeer het niet te verklaren)
- Kies betekenisvolle symbolen
- Betrek zo mogelijk het lichaam erbij (zintuigen)
- Neem het ritueel als 'heilig spel' serieus
- Laat mensen zelf participeren / het ritueel ondergaan
- Waar nodig neem leiding en geef structuur (bewaak grenzen)
- Een ritueel verandert iets. Er is een 'ervoor' en 'erna'. Wat moet er veranderen? Wat wil je markeren?
Pas je vorm hierop aan.

Complementaire zorg in de palliatieve fase

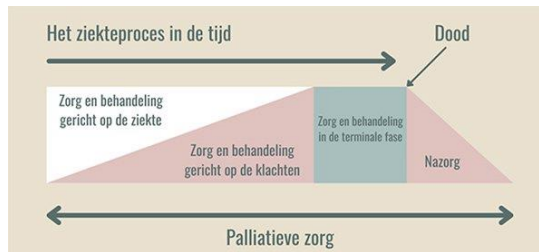

Karin Scheepstra

Aroma zorg
Aqua zorg
Aanraken

Palliatieve zorg

Zorg voor de hele mens
Fysiek-Psychisch-Sociaal-Existentieel

verbetering of behoud van **kwaliteit van leven**
en in de terminale fase **kwaliteit van sterven**

Complementaire zorg

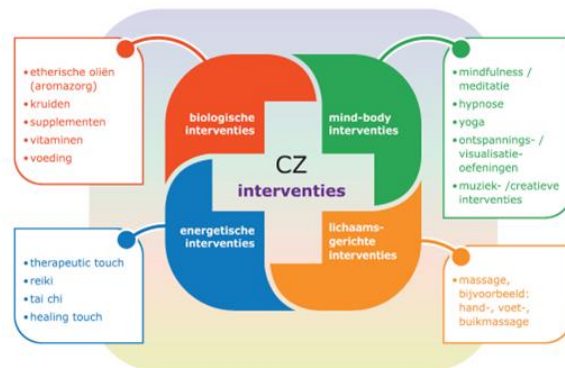
Aanvullende zorg gericht op:

- Welbevinden en comfort
- Kwaliteit van leven
- Vanuit een holistische mensbeeld
fysiek, emotioneel, mentaal, sociaal en existentieel
- komt nimmer i.p.v. de gangbare zorg
- geen 'cure' maar 'care'

15 juni 2023 Publicatie
Handreiking Complementaire Zorg
voor volwassenen

19 september 2023 Publicatie
Handreiking Complementaire Zorg
voor kinderen

Complementaire zorg interventies

Integrative nursing

Is een manier van zijn-weten-doen die de gezondheid en het welzijn stimuleert van personen, families en gemeenschappen d.m.v. zorgende/helende relaties.

De verpleegkundige maakt gebruik van alle beschikbare evidence bij de keuze van duurzame, traditionele, en nieuw ontstane interventies die heling van de hele persoon en het hele systeem ondersteunen.

Definitie - V&VN

Optimaal welbevinden
Kwaliteit van leven
Kwaliteit van sterven

Complementaire zorg

maakt deel uit van **Integrative Nursing**

- zorg voor de mens in al zijn facetten
- er is een gelijkwaardige relatie tussen zorgvrager en zorgverlener, met de zorgverlener in coachende rol
- gebruikmakend van alle complementaire zorgvormen als die: best practice, veilig, evidence en/of experience based is
- verleend door vakkundige en vakbekwame zorgverleners

Mythes

Complementaire zorg

- Alternatieve zorg
- Hekserij, kwakzalverij
- Is niet wetenschappelijk onderbo
- Placebo-effect
- Baat het niet, schaadt het niet
- Het is natuurlijk dus onschuldig
- Het kost altijd zoveel tijd

Complementaire zorg

Voordelen voor de patiënt

- Symptoomverlichting en meer compleet welbevinden
- aandacht voor het zieke maar ook het gezonde
- aandacht voor heel het welzijn fysiek, psychisch, sociaal en existentieel

Voordelen voor de zorgverlener

- extra mogelijkheden om optimaal welbevinden te bereiken voor je patiënt
- tevreden patiënt en familie
- veelal wordt de zorgzwaarte minder
- voldoening

Complementaire zorg

Voordelen voor de organisatie

- 'klant' tevredenheid
- versterking goede naam van de organisatie
- kosteneffectiviteit
- voldoening voor alle partijen

Aroma zorg

verzorgend ondersteunen

Aroma zorg maakt gebruik van etherische oliën welke onttrokken worden aan bomen, bloemen en struiken

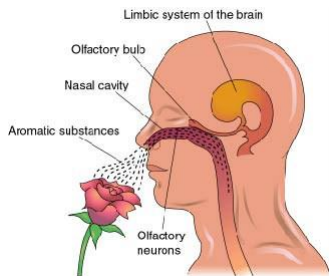
Deze oliën bevatten Levenskracht die wij waarnemen als geur

Zij hebben een harmoniserende werking op lichaam en geest

Toedieningsvormen

- Via de huid; in een massageolie waarin de olie vervolgens in de bloedbaan komt
- Via inademing; de olie komt dan via de longen terecht in het bloed (aroma inhalor/aroma patch)
- Elektrische brander waar de druppels puur worden aangebracht ter verdamping.
- Tissue methode: enkele druppels op een tissue en deze lemniscaat gewijs ∞ een drietal keren onder de neus bewegen en vervolgens de tissue gedurende 10 tot 15 minuten op de borst leggen. Nadien tissue verwijderen.

Lymbische systeem

Olfactorisch (reuk) zintuigen systeem bloemengeur wordt glimlach rond de mond

Geur wordt eerst waargenomen door neusslijmvlies. Dit reukslijmvlies bevat reukzenuwcellen, die de geurmoleculen door gaatjes in het zeefbeen sturen

Boven het zeefbeen bevinden zich uitstulpingen in het slijmvlies waar de moleculen zich binden aan receptoren. Deze receptoren registreren de geuren zetten deze om in signalen die verwerkt worden in de hersenen

Ruiken doe je in je hersenen

Het oudste deel van de hersenen waar emoties worden verwerkt en gereguleerd

Contra indicaties

- Epilepsie patiënten
- Gebruik bepaalde reguliere medicatie
- Citrusoliën: een verhoogde gevoeligheid voor de zon; mijd zon en zonnebanken 12 uren na gebruik
- Gebruik Rozemarijn: zeer opwekkend. 's Avonds na 18.00 niet meer gebruiken; kan de 'batterij' van mensen leegtrekken als zij laag in hun energie zitten (palliatieve/terminale fase)
- Pepermunt en Eucalyptus oliën beïnvloeden de werking van homeopathische medicijnen

Alert zijn op overdosering!

De Praktijk

**'Wijsheid komt voort uit ervaring
niet uit de boeken.
Wat je leest zul je nooit volledig
bezitten,
zolang je het niet ervaren hebt'**

Schrijver onbekend

Inzetbaarheid

Onrust

- Bergamot, Marjolein zoet, Kamille, Grove den, Geranium, Sandelhout, Citroen

Slapen

- (Berg) Lavendel, Mandarijn, Zoete Marjolein, Olibanum, Nardus, Neroli, Petitgrain, Roos, Benzoë

Depressie

- Bergamot, Marjolein zoet, Citroen, Kamille, Grove den, Olibanum

Eetlust

- Mandarijn, Sinaasappel

Misselijkheid

- Venkel, Kamille, Gember, Pepermunt

Blaasontsteking

- Marjolein zoet, Kamille, Jeneverbes, Bergamot, Lemongrass, Lavendel, Den, Sandelhout

Hoofdpijn

- combinatie Lavendel met Pepermunt, Eucalyptus, Citroengras, Rozemarijn, Olibanum

Aanraken

Hand massage

- Knenen hele hand
- Massage van de rug van de hand
- Massage handpalm
- Massage vingers en duim
- Masseer de 'zwemvliesjes'
- Massage pols

Koele Buikwassing

Bron: Kicozo - Madeleine Kerkhof

Kleine Aquazorg interventie Voor het 'Groot Toilet'

Achtergrond Aquazorg

Madeleine Kerkhof

- met water /aqua geven wij zorg naast standaard zorg
- Madeleine heeft aquazorg geïntroduceerd in de Nederlandse zorg vanuit haar Meister Hydrotherapie opleiding in Duitsland en haar decennia lange ervaring
- Madeleine heeft oud Nederlandse (verpleeg) technieken in een modern, vaak onderbouwd jasje gestoken
- Madeleine is ook de interventie ontwikkelaar van de koele buikwassing

AquaZorg - definitie

De verpleegkundige toepassing van water bij verschillende temperaturen en in zijn verschillende aggregaatstoestanden om verlichting van symptomen, versterking van de eigen krachtbronnen en een toestand van comfort en welbevinden te bereiken.

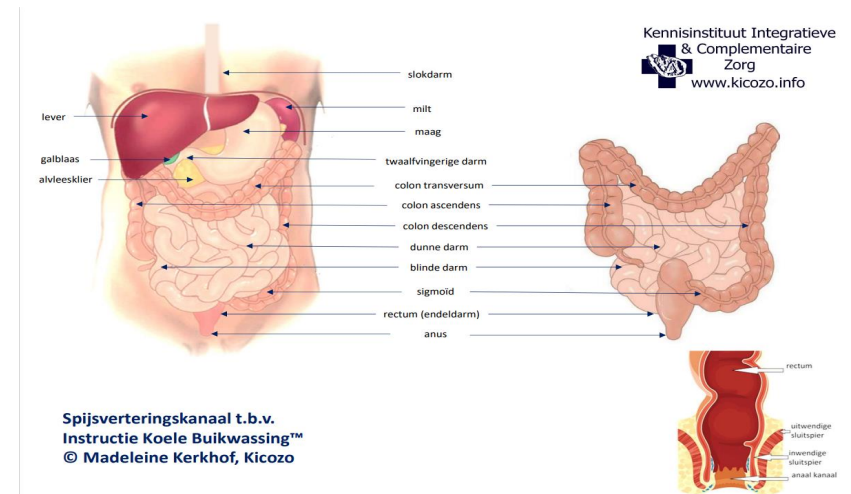
Bron: Madeleine Kerkhof 2010

Voorbeelden:
Baden, koolzuurbaden,
kompresen, wikkels,
Koele buikwassing™

Criteria voor keuze van interventies

- is de interventie (liefst bewezen) effectief en/of bij juist inzetten veilig?
- kan de interventie uitgevoerd worden door vakbekwame zorgverlener?
- bevordert de interventie het welzijn zodanig dat dit opweegt tegen de eventuele neven effecten & risico's?
- hebben comfort en welbevinden van de patiënt/cliënt de hoogste prioriteit?

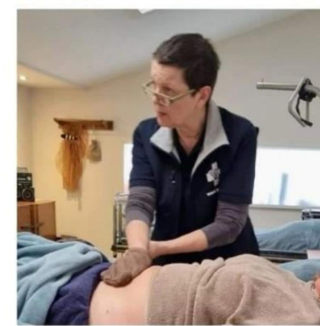

Koele Buikwassing TM

- stimuleert de stoelgang op milde maar effectieve wijze
- bevordert de doorbloeding
- bijzonder effectief bij (chronische en/of opiaat geïnduceerde) obstipatie (Madeleine 2013)
- warmte opwekkend in de (onder)buik
- geeft comfort (Basten en Rauw 202)

Door aanspreken van de thermo receptoren in de huid van de buik gaat het lichaam ter plaatse in de diepte warmte produceren, wat leidt tot een verbeterde doorbloeding van de darm/slijmvlies en het kunnen ontlasten

Madeleine Kerkhof - Kicozo

Koele Buikwassing TM

Indicaties

- Trage darmfunctie
- Obstipatie inclusief chronische en medicatie (opiaten) geïnduceerde obstipatie

Koele Buikwassing TM Contra indicaties!

- Falend temperatuurregulatiecentrum
- Acute buik infecties (blaas, nieren, darmen etc.)
- (Dreigende) darmafsluiting anders dan door feces
- Gevorderde ascites
- Huidletsels en verse littekens ter plaatse
- Zwangerschap
- Rillen en het koud hebben- afkoeling van het lichaam: dan eerst opwarmen – daarna kan de wassing uitgevoerd worden

Nog vragen?

Bedankt voor uw aandacht!